

Brüssel, 11.9.2014
COM(2014) 567 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Aruanne rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegia rakendamise kohta

{SWD(2014) 276 final}

1. TAUST

2012. aasta septembris võttis komisjon vastu teatise „ELis tehtava rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö parandamine ja keskendamine: strateegiline lähenemisviis”¹. Teatise kiitsid heaks Euroopa Parlament,² nõukogu,³ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee⁴ ning Regioonide Komitee⁵.

Teatistes on rõhutatud, et üleilmsete probleemide lahendamiseks on vaja astuda üleilmseid samme ning et need on rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö tõukejõuks. Rahvusvahelises koostöös osalemine on oluline ka talentide ligimeelitamiseks ning teadmiste ja turgudele juurdepääsemiseks, suurendades nii ELi konkurentsivõimet.

ELi tugevdatud koostöö rahvusvaheliste partneritega on seega vajalik kriitilise massi suurendamiseks, teadmiste koondamiseks ja innovatiivsete lahenduste leidmiseks. Selleks on vaja strateegiat, mis hõlmab rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö kõiki mõõtmeid. Sellega tuleks sisse seada koostöö kahepoolset ja piirkondlikul tasandil, mitmepoolsetel foorumitel ning luua lisaks sünergia ELi välispoliitika ja liikmesriikidega.

Seetõttu on teatistes rõhutatud, et ELi rahvusvahelise koostöö parandamiseks ja keskendamiseks on vaja lähenemisviisi, milles on täielikult arvestatud teaduse ja innovatsiooni üleilmse mõõtme kõikide aspektidega. Sellist lähenemisviisi rakendatakse teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammis „Horisont 2020” (edaspidi „programm „Horisont 2020””), milles on suurendatud tähelepanu rahvusvahelisele koostööle. Lisaks programmile „Horisont 2020” keskenduti strateegias rahvusvahelise koostöö innovatsioonimõõtme tugevdamisele, töötades selle jaoks välja piisavad põhimõtted ja raamtingimused, tugevdades osalemist mitmepoolsetes algatustes ning suurendades sünergia ELi välispoliitikaga⁶ ja liikmesriikide tegevusega.

Komisjon võttis endale ülesandeks koostada 2014. aastal aruanne strateegia rakendamisel tehtud edusammude kohta. Käesolevas dokumendis on esitatud aruanne praeguse olukorra kohta.

2. PROGRAMMI „HORISONT 2020” RAHVUSVAHELINE MÕÕDE

Programmi „Horisont 2020”⁷ ja Euratomi programmi⁸ rahvusvahelise mõõtme ning eriti nende esimeste tööprogrammide väljatöötamine on olnud strateegia kahe esimese rakendusaasta oluline tegevusvaldkond.

Programmi „Horisont 2020”⁹ käsitlevates õigusaktides on valdkonnaülese prioriteedina rõhutatud rahvusvahelise koostöö olulisust. Selleks et toetada programmiga „Horisont 2020” 2012. aasta teatise eesmärkide saavutamist, võeti kasutusele kahetine lähenemisviis, mis keskendub üldisele avatusele ja sihtotstarbelisele rahvusvahelisele koostööle.

¹ COM(2012) 497.

² 9. oktoobril 2012 esitles volinik Georghegan-Quinn teatist Euroopa Parlamendi tööstuse, teadusuuringute ja energeetikakomisjonile.

³ CSST/2013/10405.

⁴ CESE/20122081.

⁵ CDR/2012/2076.

⁶ Hõlmab arengu- ja humanitaarpoliitikat.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1291/2013, 11. detsember 2013.

⁸ Nõukogu määrus (Euratom) nr 1314/2013, 16. detsember 2013.

⁹ Programmile „Horisont 2020” viitamisel peetakse silmas ka Euratomi programmi.

Üldise avatuse kaudu saavad programmis „Horisont 2020” osaleda juriidilised isikud üle maailma¹⁰. See on oluline abivahend rahvusvahelise koostöö parandamiseks ning on eriti oluline programmi „Horisont 2020” nende osade puhul, mis toimivad peamiselt alt-üles lähenemisviisi alusel, kuigi ka need hõlmavad konkreetset tegevust rahvusvahelise mõõtme arendamiseks.

Euroopa Teadusnõukogu antud toetusi peetakse üha enam tunnustuseks teaduse tipptaseme eest. Toetust võivad taotleda kogu maailma teadlased, eeldusel et nad teevad teadusuuringuid mõnes liikmesriigis või assotsieerunud riigis.

Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) teadmis- ja innovaatikakogukondades võivad osaleda juriidilised isikud üle maailma. Kolm olemasolevat teadmis- ja innovaatikakogukonda (kliimamuutuste, säästva energia ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) valdkonnas) teevad koostööd kolmandate riikide üksustega.

Tugev rahvusvaheline mõõde on e-infrastruktuuridel. Tegevuse eesmärk on arendada üleeuroopalise teadusvõrgustiku GÉANT ja seotud ELi e-infrastruktuuride üleilmset mõõdet, et teadlastel üle maailma oleks võimalik pääseda juurde andmetele ja teha kaugkoostööd.

Marie Skłodowska-Curie meetmed võimaldavad programmi „Horisont 2020” ajal 15 000-l väljastpoolt Euroopat pärit teadlasel alustada või jätkata karjääri Euroopas. Lisaks toetatakse Euroopast pärit teadlaste lähetamist mujale maailma. Eeldatakse, et 2020. aastaks on Marie Skłodowska-Curie meetmetes osalenud üle 3500 väljaspool Euroopat asuvat organisatsiooni.

Lisaks üldisele avatusele hõlmab programm „Horisont 2020” sihtotstarbelist rahvusvahelist koostööd. Sellise koostöö teemad ja partnerid määratakse eelnevalt kindlaks ja see hõlmab valdkondi, kus koostöö rahvusvaheliste partneritega on mõlemale poolele kasulik.

Sihtotstarbelise rahvusvahelise koostöö jaoks sobivad teemad ja partnerid tehti kindlaks programmi „Horisont 2020” esimeste tööprogrammide koostamise raames. Tööprogrammidega hõlmatud rahvusvahelise koostöö teemade täielik loetelu on kättesaadav osalejate portaalis¹¹. Ligikaudu 20 % kõikidest esimese tööprogrammi teemadest on märgitud rahvusvahelise koostöö seisukohast oluliseks; seda on rohkem kui seitsmenda raamprogrammi viimasel aastal (ligikaudu 12 %). Rahvusvahelise koostöö edendamiseks on aga hakatud kasutama pehmemaid viise, mis tähendab, et on vähem kooskõlastatud projektikonkursse¹² ja teemasid, kus kolmanda riigi üksuste osalemine on kõlblikuskriteerium. Rahvusvahelist koostööd toetatakse peamiselt üldises plaanis.

Kõige olulisem on, et olemas on selge suundumus määratleda rahvusvahelist koostööd üldisel tasandil, selle asemel et piirduda kolmandate riikide teadlaste innustamisega osalema sõlmitud toetuslepingutes, ning et rahvusvahelist koostööd on hakatud edendama pigem mitmepoolsetes algatustes osalemise kaudu.

¹⁰ Osalemisõigus ei taga tingimata rahastamist programmi „Horisont 2020” eelarvest. Kolmandatest riikidest pärit osalejatele toetuste andmise eeskirjad on esitatud programmi „Horisont 2020” 2014.-2015. aasta tööprogrammi üldtingimuste lisa A-osas.

¹¹ <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>.

¹² Kooskõlastatud projektikonkurss tähendab, et paralleelselt kuulutatakse välja kaks konkurssi: üks ELis ja teine partnerriigis. Mõlemale konkursile on oodatud projektiettepanekud, mis sisaldavad koostööd teise poole üksustega. Sama ettepanek esitatakse mõlema poole konkursile. Kumbki pool sõlmib lepingu üksnes omapoolsete osalejatega ja toetab rahaliselt üksnes neid.

Näide sellise strateegia praktikas kasutamise kohta on Galway deklaratsiooni¹³ rakendamine USA ja Kanadaga sõlmitud Atlandi-ülese ookeaniuuringute liidu (Transatlantic Ocean Research Alliance) loomisel meremajanduse kasvu projektikonkursi kaudu.

Rahvusvaheline koostöö on väga tugevalt esindatud ka Euratomi tööprogrammi alla kuuluvates tuumasünteesi uuringutes, eriti Euroopa tuumasünteesisuuniste ning rahvusvahelise katsetermotuumareaktori (ITER) suurprojekti puhul.

Horisontaalset rahvusvahelist koostööd rahastatakse väljakutse „Euroopa muutuv maailmas: kaasav, innovatiivne ja kaasa mõtlev ühiskond” raames. Sellega toetatakse programmi „Horisont 2020” raames toimuvat rahvusvahelist koostööd, kuid see hõlmab ka programmi „Horisont 2020” rakendusala välja jäävat tegevust, nagu poliitilise dialoogi edendamine ELi rahvusvaheliste partneritega.

Teadusuuringute Ühiskeskus toetab rahvusvahelist koostööd eritegevuse kaudu põhipartneritega.

3. RAHVUSVAHELISES KOOSTÖÖS OSALEMISE ÜHISTE PÕHIMÕTETE JA RAAMTINGIMUSTE VÄLJATÖÖTAMINE

Rahvusvahelist koostööd käsitleva strateegilise lähenemisviisi jaoks on vaja välja töötada koostöös osalemise ühised põhimõtted ja vajalikud raamtingimused. Neid on vaja selleks, et luua kogu maailma teadlastele võrdsed võimalused üksteisega koostöö tegemiseks. Need põhimõtted hõlmavad selliseid küsimusi nagu vastutustundlik teadustegevus ja innovatsioon, teadusuuringute usaldusväärsus, ettepanekutele vastastikuse eksperdi hinnangu andmine, naiste väärtustamine teadustegevuses ning teadusuuringute sooline mõõde, teaduskarjääri võimalused,¹⁴ intellektuaalomandi õiguste õiglane ja võrdne käsitlemine, juurdepääs teadusandmetele ja -taristutele ning avatud juurdepääs.

Selle eesmärgi saavutamiseks on komisjon toetanud teadusnõukogude juhte koondava vabatahtliku mitteametliku organisatsiooni, Ülemaailmse Teadusnõukogu (Global Research Council, GRC)¹⁵ tegevust. Selle foorumi põhisaavutustena kinnitasid osalejad 2012. aasta koosolekul kõrgetasemelise avalduse teadusliku väärtuse läbivaatamise põhimõtete kohta ning 2013. aasta koosolekul avaldused avatud juurdepääsu ja teadusuuringute usaldusväärsuse kohta. 2014. aasta koosolekul anti välja avaldus teadlaste järgmise põlvkonna toetamise kohta.

Partnerriikide ja -regioonidega peetavates poliitilistes dialoogides pööratakse järjest suuremat tähelepanu rahvusvahelises koostöös osalemise raamtingimuste käsitlemisele. Sellised tingimused hõlmavad koostöö rahastamise mehhanisme partnerriikides, välisriikide ettevõtete õigust osaleda liikmesriikide teadus- ja arendusprogrammides, intellektuaalomandiõigusega seotud süsteeme, juurdepääsu avalikele hangetele ja riskikapitalile ning eeskirju andmetele juurdepääsu ja andmete omandiõiguse kohta.

Seejuures on väga oluline teha kindlaks ja kõrvaldada tegurid, mis takistavad kolmandate riikide ettevõtteid osalemast ELi rahastamisprogrammides, kuna kolmandate riikide organisatsioonide suurimaid probleeme on osalemiseks rahastamise saamine. See on eriti oluline nende riikide puhul, mis ei ole automaatselt abikõlblikud programmi „Horisont 2020” eelarvest toetust saama, ehk riikide rühm, kuhu praegu kuuluvad ka Brasiilia, Hiina, India,

¹³ <http://www.innovation.ca/sites/default/files/Rome2013/files/Canada-EU-US%20Galway%20Statement%20on%20Atlantic%20Research%20Cooperation%202013.pdf>.

¹⁴ Nt arutab nõukogu praegu direktiivi 2005/71/EÜ (kolmandate riikide kodanike teadusuuringute eesmärgil riiki lubamise erimenetluse kohta) uuestisõnastamist.

¹⁵ <http://www.globalresearchcouncil.org/>.

Mehhiko ja Venemaa. Nendel riikidel on soovitatud sisse seada mehhanismid, mille kaudu rahastada oma teadlaste osalemist programmis „Horisont 2020”.

Nimetatud olulise probleemi lahendamiseks lõi Mehhiko täiendava kaasrahastamismehhanismi,¹⁶ mille kaudu rahastatakse toetust saavates programmi „Horisont 2020” projektides osalevaid Mehhiko-poolseid partnereid, ning sellest võiks võtta eeskujul sarnaste algatuste loomisel teistes partnerriikides. Teine näide on Uus-Meremaa, kus on kehtestatud kaasrahastamismehhanism Marie Skłodowska-Curie meetmete raames rahastatavate teadus- ja innovatsioonitöötajate vahetamise projektide jaoks.

Rahvusvahelist koostööd takistavad intellektuaalomandiõiguse andmise ja tagamisega seotud probleemid. ELi ja Brasiilia vahelises intellektuaalomandiõigust käsitlevas dialoogis on tehtud edusamme seoses intellektuaalomandiõiguse kaitsega Brasiilias. USA puhul käsitletakse innovatsiooni raamtingimusi Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse läbirääkimiste raames. Indiaga tehtava koostöö raamtingimused on üldiselt rahuldavad, kuigi sealset patendisüsteemi oleks vaja tugevdada. Lõuna-Aafrikas on tehtud olulisi edusamme tänu mitmele asjakohasele intellektuaalomandiõigusega seotud küsimusi käsitlevale õigusaktile.

Euroopa teadlastel, kes soovivad osaleda partnerriikide programmides, esineb mitmesuguseid probleeme, millest üks on kindlasti Euroopa osalistele avatud projektikonkursside vähesus. Juurdepääs teabele, keelebarjäär, samuti finants-, haldus- ja logistilised protseduurid vähendavad praktikas tihti tõhusa koostöö võimalusi.

Partnerriikides asutatud kontaktpunktidel võib samuti olla oluline roll, eriti riiklike kontaktpunktide rahvusvahelise võrgustiku kooskõlastatud tegevuse kaudu. Nad saavad aidata suurendada programmi „Horisont 2020” nähtavust ja koguda tagasisidet partnerriikide teadusinstituutide rahvusvahelise tegevuse kohta.

4. KOOSTÖÖ RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDEGA JA MITMEPOOLSED ALGATUSED

Olulistest valdkondades esinevate üleilmsete probleemide korral on rahvusvahelise koostöö seisukohalt mõistlikum tagada suurem osalus rahvusvahelistes organisatsioonides ja mitmepoolsetes algatustes. Seega on komisjon suurendanud toetust teaduse ja innovatsiooni valdkonna mitmepoolsetele algatustele ning see kajastub ka programmi „Horisont 2020” esimestes tööprogrammides.

Kliimamuutused, ressursinappus ja elurikkuse kadumine on kahtlemata 21. sajandi suurimaid keskkonna-, sotsiaal- ja majandusprobleeme, mille jaoks on vaja mitmepoolset teadustööd, milles Euroopal on olnud ja on jätkuvalt keskne roll. Sellest lähtuvalt toetatakse programmi „Horisont 2020” väljakutsega „Kliimameetmed, keskkond, ressursitõhusus ja toorained” Belmonti foorumi¹⁷ tööd; tegu on keskkonnamuutuste üleilmsete teadusuuringute rahastajate (osalised kogu maailmast, sealhulgas komisjon) mitteametliku kõrgetasemelise rühmaga, mis koordineerib teaduskoostöö rahastamist. Belmonti foorum edendab ka programmi „Tuleviku Maa” („Future Earth”), rahvusvahelist üleilmse säästva arengu programmi, millega lõimitakse ja edendatakse olemasolevaid rahvusvahelisi programme¹⁸. Komisjon on ka üleilmse

¹⁶ <http://www.conacyt.mx/index.php/el-conacyt/convocatorias-y-resultados-conacyt/convocatoria-conacyt-horizon2020>.

¹⁷ <http://igfagr.org>.

¹⁸ Sealhulgas rahvusvaheline kliimauuringute programm (World Climate Research Programme, WCRP), rahvusvaheline geo- ja biosfääri programm (International Geosphere and Biosphere Programme, IGBP),

riikidevahelist seiretegevust koordineeriva organisatsiooni Group on Earth Observations (GEO)¹⁹ kaasesimees; tegu on valitsuste ja rahvusvaheliste organisatsioonide vabatahtliku partnerlusega, millega koordineeritakse Maa jälgimise süsteemide süsteemi (GEOSS) väljakujundamist. Lisaks toetatakse valitsustevahelist kliimamuutuste rühma (IPCC),²⁰ ÜRO egiidi all tegutsevat teadusasutust, mis on maailma juhtiv rahvusvaheline organ kliimamuutuste hindamise valdkonnas.

Tervishoidu käsitleva väljakutse eesmärk on toetada aktiivselt nakkushaigusteks valmisoleku ülemaailmse teaduskoostöö algatuse GLOPID-R²¹ rakendamist. Toetatakse ka teisi sarnaseid algatusi, nagu haruldaste haiguste rahvusvaheline teaduskonsortsium (International Rare Diseases Research Consortium, IRDiRC)²² ja krooniliste haiguste ülemaailmne liit (Global Alliance for Chronic Diseases, GACD)²³.

E-infrastruktuurid on veel üks valdkond, kus Euroopa mitmepoolsel tasandil tegutseb, nt üleeuroopalises teadusvõrgustikus GÉANT ja teadusandmete liidus (Research Data Alliance, RDA)²⁴.

Teiste mitmepoolsete foorumitega seoses juhtis komisjon tööd, mille tulemusena uuendati teadusprogrammi Human Frontier Science Programme²⁵ finantsraamistikku. Komisjonil oli oluline roll ka Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni (CERN) juhitud osakestefüüsika Euroopa strateegia ajakohastamises²⁶. Tugevdatud on komisjoni ja EIROforumi²⁷ vahelist partnerlust. Komisjon osales aktiivselt EUREKA strateegilise tegevuskava („EUREKA 2020”) väljatöötamises.

Nanoohutuse käsitlemisel on kõige paremaks tavaks osutunud mitmepoolne lähenemisviis. Toodetud nanomaterjalide alase OECD tööühma raames välja töötatud projekti Nanoreg puhul kasutatakse mitmepoolset rahastamist, mis tuleb seitsmendast raamprogrammist (10 miljonit eurot), liikmesriikidelt (30 miljonit eurot) ja tööstusharult (10 miljonit eurot).

Komisjon on aktiivselt osalenud mitmesugustes OECD organites, mis tegelevad teadus- ja innovatsioonipoliitika ning ka energeetikaküsimustega, eriti ülemaailmne teadusfoorum, teadus- ja tehnikapoliitika komisjon, tehnoloogia- ja innovatsioonipoliitika tööühm, Tuumaenergia Agentuuri (NEA) ja Rahvusvahelise Energiaagentuuri (IEA) komisjonid. ELil on tähtis roll ITERi rahvusvahelises organisatsioonis ja IV põlvkonna rahvusvahelisel foorumil.

Komisjon esindas ELi 12. juunil 2013 Londonis toimunud G8 teadusministrite koosolekul, kus kinnitati ülemaailmsete teadustaristute alase kõrgemate ametnike tööühma töö jätkamine ning võeti vastu olulised otsused üleilmsete väljakutsete ja avatud teadusandmete kohta.

ÜRO 2012. aasta säästva arengu konverentsil leiti, et vaja on koostada 2015. aastale järgneva perioodi arengukava, mille keskmes oleks säästev areng. See hõlmab universaalselt kohaldatavate säästva arengu eesmärkide väljatöötamist, mis põhinevad samuti aastatuhande arengueesmärkide saavutamisel tehtud edusammude läbivaatamisel.

rahvusvaheline elurikkuse teadusprogramm DIVERSITAS ja rahvusvaheline inimõõdneme programm (International Human Dimension Programme, IHDP).

¹⁹ GEOsse kuuluvad 89 riiki ja komisjon (<http://www.earthobservations.org>).

²⁰ <http://www.ipcc.ch>.

²¹ <http://glpidr.globe-network.org/>.

²² <http://www.irdirc.org>.

²³ <http://www.gacd.org>.

²⁴ <https://rd-alliance.org/>.

²⁵ <http://www.hfsp.org>.

²⁶ <http://council.web.cern.ch/council/en/EuropeanStrategy/ESParticlePhysics.html>.

²⁷ <http://www.eiroforum.org>.

5. TEABEVAHETUS

2012. aasta teatise eduka rakendamise eeltingimusena on vaja tagada, et kogu maailmas ollakse teadlik ELi tugevustest ja rollist rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonikoostöös. Selleks koostas komisjon teabevahetusstrateegia, milles on hoolikalt arvesse võetud kõiki sidusrühmi nii rahvusvahelisel tasandil partnerriikides ja mitmepoolsetel foorumitel kui ka liikmesriikides.

Selle strateegia raames alustas komisjon teabevahetuskampaaniat, mille põhisõnum on „Horisont 2020 – avatud maailmale”. Peale programmi „Horisont 2020” keskendumise hõlmab teabevahetusstrateegia ka elemente ELi teadus- ja innovatsioonipoliitika ning selle raames tehtava rahvusvahelise koostöö nähtavuse suurendamiseks ning ELi kui teadmis- ja tippkeskuse maine parandamiseks.

Programmi „Horisont 2020” edendamisel on väga oluline roll nii ELis kui ka partnerriikides asuvatel riiklikel kontaktpunktidel. Lisaks osaleb programmi „Horisont 2020” edendamises ning liikmesriikide teadusnõunike, kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ja muude osalistega suhtlemisel väga aktiivselt komisjoni teadus- ja innovatsiooninõunike võrgustik ning teadus- ja innovatsiooniküsimustega tegelevad ELi delegatsioonide töötajad. Kõik ELi delegatsioonid on samuti kaasatud teadusorganisatsioonide teavitamisse. Lisaks on programmis „Horisont 2020” osalemise võimalustest teadlikkuse suurendamises oluline roll koostöös partnerriikidega korraldatavatel kahepoolsetel projektidel.

Teabevahetusstrateegia rakendamise oluline vahend on teadusdiplomaatia. Selleks kasutatakse näiteks kõrgetasemelistel kohtumistel avanevaid võimalusi, et suurendada teadlikkust rahvusvahelisest teaduskoostööst kui välispoliitika põhielemendist ja tutvustada programmi „Horisont 2020”.

Teabevahetusstrateegia rakendamise toetuseks on komisjon kättesaadavaks teinud suurel hulgal mitmesuguseid materjale, sealhulgas postkaardid, teabelehed, PowerPointi esitlused, uudiskiri International Research Update, veebisaidid rahvusvahelise koostöö kohta ja video, milles selgitatakse programmi „Horisont 2020” rahvusvahelist mõõdet ning rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö olulisust. Osa sellest materjalist on kättesaadav partnerriikide keeltes, näiteks vene ja hiina keeles. Suurendatud on ka esindatust sotsiaalmeedias.

6. ELI VÄLISPOLIITIKA JA LIIKMESRIIKIDE TEGEVUSEGA TEKKIVA SÜNERGIA SUURENDAMINE

Üldisel lähenemisviisil põhinev rahvusvaheline teadus- ja innovatsioonikoostöö hõlmab ka sünergia suurendamist muude poliitikavaldkondadega, millel on tugev ülemaailmne mõõde, eriti ELi välispoliitikaga, sealhulgas arengupoliitikaga, ning liikmesriikide tegevusega.

Teadusdiplomaatia kaudu saab rahvusvahelist teadus- ja innovatsioonikoostööd kasutada pehme jõu vahendina ning oluliste riikide ja piirkondadega suhete parandamise mehhanismina. Samal viisil hõlbustavad head rahvusvahelised suhted tõhusat teadus- ja innovatsioonikoostööd. Teadusdiplomaatiaga saab toetada ELi jõupingutusi kriisiohjel ja rahu kindlustamisel. Teadustaristud, nt sünkrotron SESAME,²⁸ ja projektid, millega käsitletakse

²⁸

<http://www.sesame.org.jo/sesame/>.

näiteks kliimamuutuste mõju ja tagajärgi inimeste turvalisusele,²⁹ võivad hõlbustada teadlaste ja sidusrühmade vahelist dialoogi Lähis-Idas.

Rahvusvahelise koostöö strateegilise tähtsuse rõhutamiseks kõrgeimal tasandil moodustavad teadus ja innovatsioon järjest suurema osa üldisest poliitilisest dialoogist ELi rahvusvaheliste partneritega, nagu näitavad hiljutiste tippkohtumiste (Brasiilia, Hiina, Jaapani, USA ja Aafrikaga) ning teiste 2013. ja 2014. aastal toimunud kõrgetasemeliste kohtumiste (nt Kanada ja Uus-Meremaaga) järelused.

Teadus ja innovatsioon on tihedalt seotud kaubanduspoliitikaga. Läbirääkimised vabakaubanduslepingute üle, näiteks Atlandi-ülene kaubandus- ja investeerimispartnerlus ELi ja USA vahel, pakuvad võimalust parandada innovatsioonikoostöö raamtingimusi.

Teadus- ja innovatsioonipoliitikal võib olla positiivne mõju ELi arengukoostöö poliitikale. Teatistes „Muutuste kava ELi arengupoliitika mõju suurendamiseks”³⁰ peetakse vajalikuks võtta arengupoliitikas suunaks innovatsioonipoliitika kindlaksmääramine, et võimaldada arenguriikidel kasutada ära võimalusi, mida pakuvad üleilmselt integreeritud turud.

Innovatsioon on ka ELi humanitaarpoliitika oluline mõõde. Teatistes „Lähenedamisviis vastupanuvõimele: õppetunnid toidukriisidest”³¹ peetakse vajalikuks edendada riskijuhtimise uuenduslikke lähenemisviise.

Sünergia suurendamiseks välispoliitika vahenditega toetatakse nendega asjakohastel juhtudel teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse suurendamist. Näiteks arengukoostöö rahastamisvahendist (2007–2013) eraldati 30 miljonit eurot programmile, mille eesmärk on edendada innovatsiooni ja leevendada vaesust Lõuna-Aafrikas. Aafrika Liidu teadustoetuste programmiga toetatakse Aafrika Liidu teadus- ja tehnoloogiapoliitika rakendamist. 11. Euroopa Arengufondist eraldati 35 miljonit eurot projektile „Teadmised arengu rakenduses”. Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrument (2007–2013) sisaldas piirkondlikku programmi East-Invest, mis hõlmas kuut idapartnerluse riiki, samuti kahepoolseid suutlikkuse suurendamise programme lõunanaabruses. Kandidaatriigid või potentsiaalsed kandidaatriigid osalevad teadus- ja innovatsioonimeetmetes ELi Doonau piirkonna strateegia alusel, lisaks on olemas ELi Aadria ja Joonia mere piirkonna strateegia. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi raames pööratakse erilist tähelepanu teadussuutlikkuse suurendamisele.

Tähelepanu on pööratud ka liikmesriikide, assotsieerunud riikide ja ELi tegevuse paremale kooskõlastamisele. Sellega on tegeldud eelkõige rahvusvahelise teaduse ja tehnika alase koostöö strateegilise foorumi (SFIC)³² kaudu. SFIC on töötanud oma eesmärkide saavutamise nimel, andes strateegilist nõu rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö uue strateegia väljatöötamise ja rakendamise kohta. SFIC on koostanud ka suuniseid, et suurendada oma panust tippkohtumistel ning kahepoolsetes ja piirkondlikes dialoogides, ning asutas töörühma ühiste põhimõtete arutamiseks. Välja on töötatud ühisalgatused põhipartnerite, näiteks India, Brasiilia, Hiina ja USAga. SFIC osales tulevase koostöö prioriteetide strateegilises planeerimises, eriti 26. märtsil 2014 toimunud eriseminari kaudu³³.

Liikmesriikide ja assotsieerunud riikidega tehtava koostöö teine mõõde on jõudude ühendamise ühistegevuse kavandamiseks ja elluviimiseks. ELi toimimise lepingu artikli 185 alusel loodi Euroopa ja arenguriikide vaheline kliiniliste uuringute partnerlus³⁴ ning

²⁹ <http://www.cliwasec.eu>.

³⁰ KOM(2011) 637.

³¹ COM(2012) 586.

³² <http://www.consilium.europa.eu/policies/era/sfic?lang=et>.

³³ ERAC-SFIC 1359/14.

³⁴ <http://www.edctp.org>.

uuendamisel on Euroopa ja Vahemere piirkonna teadus- ja innovatsioonikoostöö. Komisjon uurib ka rahvusvahelise koostöö suurendamist ühise kavandamise algatuste kaudu, näiteks ühise kavandamise algatus India veevarustuse valdkonnas.

7. TULEVASE KOOSTÖÖ PRIORITEEDID

7.1. Strateegiline planeerimine

Tulevase koostöö prioriteetide strateegilise kava väljatöötamine oli 2012. aasta teatise keskne element. Selle eesmärk on teha varem kindlaks asjakohase haardega koostööalgatused ja lisada need programmi „Horisont 2020” tööprogrammidesse.

Partnerriikide ja piirkondadega ühiselt kokkulepitud koostööprioriteetide kindlaksmääramises on pärast teatise vastuvõtmist tehtud olulisi edusamme. Planeerimisel on lähtutud peamiselt dialoogidest ELi partneritega ja selle raames on kindlaks tehtud prioriteedid kooskõlas ühiste huvide, vastastikuse kasu, optimaalse haarde, partnerluse ja sünergia saavutamise põhimõtetega. Lisateavet selle protsessi kohta leiab aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendist.

7.2. Kahepoolne koostöö

Näiteid prioriteetide kindlaksmääramise kohta koostöös partnerriikidega leiab Brasiilia, Kanada, Hiina, Korea, Jaapani, India, Venemaa, Lõuna-Aafrika ja USAg tehtava rahvusvahelise koostöö tegevuskavadest, mida kirjeldatakse aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis.

Prioriteetide kindlaksmääramine seoses teiste riikidega on samuti edenenud. Koostöös Austraaliaga keskendutakse energeetikale, ressursitõhususele ja toorainetele, tervishoiule, toiduga kindlustatusele ja teadustaristutele.

Mehhikoga tehtava tulevase koostöö prioriteetsed valdkonnad on energeetika ja eelkõige geotermilise energiaga seotud teadusuuringud, tervishoid ja IKT.

Uus-Meremaa puhul on tulevase koostöö prioriteetideks tervishoid ja toiduga kindlustatus.

Ukrainaga tehtava koostöö keskmes on IKT, uued materjalid ja töötlemistehnoloogiad, biotehnoloogia ja transport.

Programmiga „Horisont 2020” assotsieerumine edenes samuti tõrgeteta. Assotsieerunud riigid osalevad programmis „Horisont 2020” liikmesriikidega võrdsel tasemel. Praeguseks on assotsieerunud Norra, Island, Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik, Montenegro, Serbia, Türgi, Iisrael ja Moldova.

7.3. Piirkondlik koostöö

Üldisel lähenemisviisil põhinevas rahvusvahelises koostöös on samuti olulisel kohal teaduskoostöö ELi ja teatavate piirkondade vahel. Keskendutakse piirkondadele, millega on välja kujunenud poliitiline dialoog. Piirkondlik koostöö põhineb samuti vajadusel käsitleda probleeme, mida ei saa lahendada kahepoolselt, nagu haigused, nt malaaria, HIV ja tuberkuloos, või keskkonna, ressursside säästva kasutamise ja kliimamuutustega seotud probleemid. Piirkondlik koostöö võib lisaks anda võimaluse kasutada optimaalselt teadustaristuid, nagu Aafrika ja Euroopa radioastronoomia platvorm,³⁵ ning hõlbustada juurdepääsu piirkonnas olemasolevatele teadmistele.

³⁵

<http://www.aerap.org>.

Näiteid prioriteetide kindlaksmääramise kohta piirkondlikul tasandil leiab Vahemere piirkonna ja idapartnerluse piirkonna tegevuskavadest.

Aafrikaga tehakse praegu koostööd järgmistes valdkondades: tervishoiualased teadusuuringud Euroopa ja arenguriikide kliiniliste uuringute partnerluse (EDCTP-2) kaudu, Maa jälgimise süsteem ja IKT; tuleviku seisukohast on ELi ja Aafrika kõrgetasemelise poliitilise dialoogi käigus prioriteetidenä kindlaks määratud toit ja toitumisalane kindlustatus ning säästev põllumajandus.

Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühendusega (CELAC) tehtava tulevase koostöö prioriteedid on biomajandus, taastuvenergia, IKT, tervishoid, elurikkus ning kliimamuutused, samuti teadlaste karjäär.

Pärsia lahe riikidega tehtavas koostöös keskendutakse energiajulgeolekule, keskkonnale (sealhulgas vesi ja kliima), tervishoiule ja IKT-le.

Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooniga (ASEAN) tehtava tulevase koostöö prioriteedid on toit, põllumajandus ja biotehnoloogia ning eriti vesiviljelus, tervishoid, IKT ja taastuvenergia.

8. KOKKUVÕTE

Kuigi 2012. aastal käivitatud rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegia rakendamisel on tehtud edusamme, on eespool kirjeldatu põhjal selge, et see on alles algus ja vaja on veel palju teha.

Programmi „Horisont 2020” ja selle tööprogrammide rahvusvahelist mõõdet tuleb tugevdada, lõimides rahvusvahelise koostöö paremini programmi „Horisont 2020” strateegilisse programmitöösse ja selle tööprogrammide koostamisse. See peab põhinema tulevase rahvusvahelise koostöö prioriteetidel, mis määratakse kindlaks strateegilise planeerimise kaudu.

Lisaks tuleb jätkata ühiste põhimõtete ja raamtingimuste väljatöötamist ja koostööd takistavate tegurite kõrvaldamist, kuna see on oluline rahvusvahelise koostöö taseme ja kvaliteedi tõstmiseks.

Lisatööd on vaja teha ka strateegia mõju järelevalvega kvantitatiivsete näitajate kaudu. Nagu on märgitud 2012. aasta teatistes, hõlmab see rahvusvahelise koostöö kogu üleilmse mõõtme jälgimist, selle asemel et mõõta lihtsalt kolmandate riikide üksuste otsust osalemist programmi „Horisont 2020” raames sõlmitud toetuslepingutes. Arvestades asjaolu, et programmiga „Horisont 2020” alustati alles 2014. aasta 1. jaanuaril, on ennatlik selle kohta praeguses etapis aru anda.

Rahvusvahelise koostöö teabevahetusstrateegiat täiustatakse ja rakendatakse edasi, kuna see on oluline element, mille kaudu teadvustada ja tutvustada programmi „Horisont 2020” avatust maailmale. Samal ajal keskendub komisjon jätkuvalt teadusdiplomaatialle ja püüab suurendada sünergiaid ELi välispoliitika ja liikmesriikidega.

Täpsemalt kasutatakse strateegia rakendamisel tehtud edusamme rahvusvahelisse teadus- ja innovatsioonikoostöösse üleilmset mõõdet inkorporeeriva lähenemisviisi täiustamiseks, et lahendada üleilmseid probleeme ja saavutada suurema mõjuga tulemusi.